

N:o 162.

Uppläst och godkänd hos Första Kammaren den 23 maj 1909.
— — — — Andra Kammaren den 24 — —

Riksdagens skrifvelse till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af odlingslägenheter å kronoparker och öfverloppsmarker i de sex nordligaste länen.

(Statsutskottets utlåtande n:o 126.)

Till Konungen.

I en till Riksdagen aflåten proposition (n:o 43) af den 12 februari 1909 har Eders Kungl. Maj:t under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag föreslagit Riksdagen medgifva, *dels* att nya upplåtelser på grund af kungörelsen angående upplåtande af odlingslägenheter å kronoparker i Västerbottens och Norrbottens län den 27 maj 1904 icke vidare må äga rum, *dels* att å kronoparker och öfverloppsmarker inom Kopparbergs, Gäfleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län må på ansökan till mindre bemedlade eller obemedlade, som äga god frejd och gjort sig kända för arbetsamhet och hederlig vandel samt äga förutsättningar för drifvande

Bih. till Riksd. Prot. 1909. 10 Saml. 1 Afd. 1 Band. 42 Häft. (N:is 162, 163.) 1

af ett mindre jordbruk, af domänstyrelsen på arrende upplåtas sådana till odling och bebyggande tjänliga lägenheter, som där kunna vara att tillgå, allt under förutsättning antingen att sådant för skogens vård och bevakning finnes vara gagneligt eller att den jord, hvars upplåtande begäres, är belägen i närheten af odlad bygd eller kommunikationsled och hinder från skogsvårdens synpunkt ej möter;

dels att vid upplåtelseerna följande skall lända till efterrättelse, nämligen:

att till odlingslägenhet ej må läggas odlingsmark till större vidd, än att lägenheten i uppodladt skick kan brukas utan nämnvärdt anlåtande af legd arbetskraft;

att lägenhet ej må upplåtas till den, som redan äger fast egendom af den storlek att därå kan födas en familj, och att ej heller till samma sökande må upplåtas mera än en lägenhet;

att odlingslägenhet, som sålunda upplåtes, skall utan kostnad för innehafvaren noga beskrivas, å karta affattas och å marken utstakas;

att odlingslägenhet upplåtes på sjuttiofem år med innehafvaren förbehållen optionsrätt till förnyadt arrende vid arrendetidens slut;

att lägenhetsinnehafvaren eller hans dödsbo icke utan domänstyrelsens medgifvande må åt annan öfverlåta arrenderätten;

att lägenhetsinnehafvaren skall vara skyldig att på sätt och inom tid, som domänstyrelsen i upplåtelsekontraktet äger föreskrifva, bebygga och uppodla lägenheten;

att lägenhetsinnehafvaren skall vara skyldig att från och med sextonde besittningsåret för lägenheten erlægga en årlig afgift, som bestämmes vid upplåtelsen och sättes till 3,6 för hundra af dels det kapitalvärde lägenheten anses äga ouppodlad och obebyggd med den rätt till byggnadsvirke, hvarom nedan förmäles, dels den odlingshjälp, som på sätt nedan sägs till lägenhetsinnehafvaren kommer att utgå;

att lägenhetsinnehafvaren skall äga från kronans mark erhålla dels efter utsyning behöfligt virke till lägenhetens åbyggnader och nödiga hägnader samt gagnvirke till öfrigt husbehof dels ock efter anvisning erforderligt skogsfång till vedbrand, det senare dock företrädesvis af vindfälld eller torr skog eller sådan, som i anseende till sin beskaffenhet eljest bör för en god skogsvård afverkas;

att därest under arrendetiden uppkommer behof af större eller flera åbyggnader än vid upplåtelsen föreskrifvits, domänstyrelsen skall äga medgifva att lägenhetsinnehafvaren jämväl för sådant ändamål erhåller nödigt virke från kronans mark; skolande i skriftligt tillägg till upplåtelsekontraktet föreskrifvas, huru den nya åbyggnaden skall vara beskaffad;

att lägenhetsinnehafvaren skall tillförbindas att, företrädesvis i brandstodsförening för länet eller orten, där sådan finnes, för kronans räkning ombesörja och utan afdrag å arrendet bekosta åbyggnadernas brandförsäkring till deras fulla, i behörig ordning uppskattade värde med rätt för domänstyrelsen att, där anledning därtill förekommer, meddela föreskrift såväl om det belopp, hvarför försäkring bör sökas, som om den anstalt, där försäkring må äga rum;

att, om brandskada inträffar, lägenhetsinnehafvaren skall vara skyldig att mot erhållande af brandskadeersättningen bota skadan utan rätt att af kronan erhålla fritt virke; skolande kronan äga uppbära brandskadeersättningen, hvilken tillhandahålles lägenhetsinnehafvaren i den mån för byggnaden erfordras;

att om byggnad annorledes skadas och lägenhetsinnehafvaren därtill är vållande, denne skall vara skyldig att bota skadan utan rätt att därtill af kronan erhålla nödigt virke;

att lägenhetsinnehafvaren skall äga rätt att under arrendetiden å område af kronans mark, som för ändamålet anvisas, erhålla nödigt bete för å lägenheten vinterfödda häst- och nötkreatur; dock att, när domänstyrelsen så påyrkar, det anvisade området må kunna utbytas mot annat, samt att i hvarje fall från bete må undantagas mark, hvarå i skogsvårdssyfte vidtagits anordningar, som af betesrätten skulle lida märkligt intrång;

att lägenhetsinnehafvaren skall äga rätt att af allmänna medel i odlingshjälp erhålla sjuhundra femtio kronor, hvaraf utbetalas tredjedelen, då lägenhetens uthusbyggnad är färdig och godkänd, tredjedelen, då manbyggnaden är färdig och godkänd, och tredjedelen, då minst en hektar åker är bruten och försvarligt häfdad som åker;

att lägenhetsinnehafvaren under femton år från upplåtelsen skall åtnjuta frihet från utlagor och onera för lägenheten;

att lägenhetsinnehafvaren vid afträdet skall lämna ifrån sig lägenheten med åbyggnader och odlingar till föreskrifven omfattning i fullgodt stånd eller ersätta bristen sådan den vid afträdessyn finnes;

att domänstyrelsen må äga att vid upplåtelsen föreskrifva de villkor, som utöfver hvad nu sagts samt hvad i allmänhet om arrende finnes i lag föreskrifvet må kunna finnas erforderliga; samt

att innehafvare af skogstorp skall äga att efter frihetsårens utgång, därest han är berättigad till förnyad upplåtelse, erhålla torpet på arrende under sjuttiofem år samt i öfrigt i tillämpliga delar på de villkor, som föreskrifvits rörande ofvannämnda odlingslägenheter; skolande domän-

styrelsen äga föreskrifva de jämkningar i upplåtelsevillkoren, som må finnas nödiga.

Vid behandlingen af Eders Kungl. Maj:ts förevarande förslag har Riksdagen jämväl haft att pröfva två inom Riksdagen i ämnet väckta motioner.

Den hufvudsakligaste innebörden af Eders Kungl. Maj:ts förevarande framställning har Riksdagen funnit vara en vidare utveckling af skogstorpereinstitutionen i den genom kungl. kungörelsen angående upplåtande af odlingslägenheter å kronoparker i Västerbottens och Norrbottens län den 27 maj 1904 inslagna riktningen. Nämnda institution tillkom genom en kungl. skrifvelse till domänstyrelsen af den 29 maj 1891, hvarigenom förordnades, att å kronoparker i Norrbottens län befintliga, till skogstorp tjänliga lägenheter finge, där det för kronoparkens vård och bevakning funnes vara gagneligt, af domänstyrelsen på viss tid, ej öfverstigande tjugu år, upplåtas till odling och bebyggande åt personer, som ägde god frejd och vore fullt arbetsföra samt i öfrigt funnes vara fullt lämpliga, under villkor, bland andra, att torparen under första upplåtelse tiden skulle inom det område af kronoparken, som blefve honom anvisadt, utöfva tillsyn och bevakning samt på tillsägelse af vederbörande skogstjänsteman och mot skälig ersättning utgöra å kronoparken erforderliga arbeten, och skulle efter frihetsårens slut torpet genom domänstyrelsens försorg, i förhållande till detsammes storlek och beskaffenhet, åsättas viss årlig afgäld, att utgöras medelst dagsverken å kronoparken.

Häri vidtogs genom ofvannämnda kungörelse den 27 maj 1904 några ändringar. Så skulle afgälden utgöras i penningar, dock med rätt för torparen att, om han så önskade, i afräkning på afgälden utgöra dagsverken å kronoparken. Icke heller fanns i sistnämnda kungörelse något stadgande infördt om skyldighet för torparen att utöfva tillsyn och verkställa arbete inom kronoparken, utan fick frågan härom ordnas genom fritt aftal. Genom dessa förändringar förlorade systemet med skogstorp således sin ursprungliga karaktär, nämligen den med torpinnehafvet förbundna arbetskyldigheten i förhållande till kronan, och bereddes torparen dels större frihet att ordna för sig, på sätt han funne fördelaktigast, och dels en friare och mera tilltalande ställning inför den allmänna uppfattningen. I den sålunda inslagna riktningen är, som ofvan antydts, genom föreliggande proposition ännu ett steg taget; och är detta steg af sådan räckvidd, att de nu ifrågasatta jordupplåtelseerna å kronans mark nästan uteslutande kunna betraktas såsom

ett led af den för närvarande lifligt pågående egnahemsrörelsen. Emot en sådan sakernas utveckling har Riksdagen, i betraktande af nämnda rörelses stora sociala betydelse, intet att erinra.

Då det mången gång kan vara tvifvelaktigt, hur ett odlingsföretag af den art som nu ifrågavarande kommer att utfalla, torde det ligga vikt uppå, att från statens sida åtgärd icke vidtages, som kan locka nybyggare in på sådant företag, utan torde hvarje särskild lägenhetsupplåtelse böra tillkomma på vederbörande nybyggares initiativ. Af samma skäl torde också före en lägenhets upplåtande böra genom undersökning å stället af landtbrukskunnig person visshet inhämtas, att lägenhetens jord är duglig för odling; och synes denna förberedande undersökning vara af så stor vikt, att stadgande därom bör införas bland de bestämmelser om ifrågavarande upplåtelser, som af Riksdagen fastställas. Vidare torde af nämnda orsak följa, att, om ett flertal lägenheter upplåtas å större myrmarker, som tarfva utdikning, sådan af kronan verkställas i behöflig utsträckning i samband med lägenheternas upplåtande. Det kunde än ytterligare ifrågasättas, huruvida upplåtelser böra ske annat än i närheten af odlad bygd eller kommunikationsled, då en nybyggare å en lägenhet med isolerad läge skulle genom den försvårade förbindelsen med den öfriga befolkningen få än svårare att draga sig fram utan anlitan af kommunens hjälp. Ehuruväl Riksdagen funnit denna synpunkt synnerligen beaktansvärd och manande till särskild försiktighet vid så belägna lägenheters upplåtande, har Riksdagen, då vid ifrågavarande upplåtelser i allmänhet synpunkten af skogens vård alltjämt torde böra fasthållas samt vederbörande nybyggare, enligt hvad Riksdagen förut framhållit, bör af egen böjelse och af eget initiativ för sig utvälja det stycke jord, hvaraf han vill finna sin framtida bärgning, likväl ansett, att, om en sådan lägenhet, som nyss sagts, åstundas af en nybyggare, hvilken innehar de för dess uppodlande nödiga betingelserna och hvars därvaro kan vara för skogens vård och bevakning gagnelig, denne ej bör förvägras lägenheten endast på grund af dess mindre gynnsamma läge.

Beträffande tiden för upplåtelseorna anser Riksdagen, hvad de sydligare af ifrågavarande sex län vidkommer, den af Eders Kungl. Maj:t föreslagna tiden, 75 år, med hänsyn till de stora förändringar i afseende å skogens vård och värde och den upplåtna markens eventuella behöflighet för kronans ändamål, som inom en jämförelsevis föga aflägsen framtid skulle kunna inträda, alltför lång och att densamma lämpligen kan begränsas till 50 år. Inom de nordligaste trakterna af riket skulle däremot upplåtelse tiden, såvidt nu kan afgöras, utan nämnvärd olägenhet

för kronan kunna sättas till 75 år; men då det otvifvelaktigt leder till enkelhet och reda, att samma arrendetid bestämmes för samtliga upplåtelser af förevarande slag samt den s. k. Norrlandskommittén för liknande upplåtelser tänkt sig en tid af endast 40 år, torde jämväl beträffande rikets nordligaste delar en upplåtelsetid af 50 år vara tillräcklig.

I afseende å sättet för odlingslägenhets bebyggande torde, såsom Eders Kungl. Maj:t föreslagit, domänstyrelsen böra äga att därom bestämma, men vill Riksdagen härvid uttala önskvärdheten däraf, att byggnaderna ej må uppföras allt för schablonmässigt, utan bör därvid såvidt möjligt vederbörlig hänsyn tagas till skick och bruk å orten.

Då det vidare är af utomordentligt stor betydelse, att begärda lägenhetsupplåtelser må kunna ske utan för stor tidsutdräkt och omgång, har Riksdagen velat uttala den förvissning, att Eders Kungl. Maj:t kommer att tillse, det hvad i sådant syfte kan åtgöras från statsförvaltningens sida blifver iakttaget.

Under återopande af hvad sålunda sagts får Riksdagen anmäla, att Riksdagen, i anslutning till Eders Kungl. Maj:ts förslag i öfrigt och med anledning af de i ämnet väckta motionerna, beslutat,

dels att nya upplåtelser på grund af kungörelsen angående upplåtande af odlingslägenheter å kronoparker i Västerbottens och Norrbottens län den 27 maj 1904 icke vidare må äga rum;

dels att å kronoparker och öfverloppsmarker inom Kopparbergs, Gäfleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län må på ansökan till mindre bemedlade eller obemedlade, som äga god frejd och gjort sig kända för arbetsamhet och hederlig vandel samt äga förutsättningar för drifvande af ett mindre jordbruk, af domänstyrelsen på arrende upplåtas sådana till odling och bebyggande tjänliga lägenheter, som där kunna vara att tillgå, allt under förutsättning antingen att sådant för skogens vård och bevakning finnes vara gagneligt eller att den jord, hvars upplåtande begäres, är belägen i närheten af odlad bygd eller kommunikationsled och hinder från skogsvårdens synpunkt ej möter;

dels att vid upplåtelseerna följande skall lända till efterrättelse nämligen:

att, innan jordområde upplåtes till odlingslägenhet, genom undersökning af i landtbruk kunnig person visshet skall inhämtas, att å området finnes tillräcklig för odling lämplig mark;

att till odlingslägenhet ej må läggas odlingsmark till större vidd,

än att lägenheten i uppodladt skick kan brukas utan nämnvärdt anlitage af legd arbetskraft;

att lägenhet ej må upplåtas till den, som redan äger fast egendom af den storlek att därå kan födas en familj, och att ej heller till samma sökande må upplåtas mera än en lägenhet;

att odlingslägenhet, som sålunda upplåtes, skall, utan kostnad för innehafvaren, noga beskrivas, å karta affattas och å marken utstakas;

att odlingslägenhet upplåtes på femtio år med innehafvaren förbehållen optionsrätt till förnyadt arrende vid arrendetidens slut;

att lägenhetsinnehafvaren eller hans dödsbo icke utan domänstyrelsens medgifvande må åt annan öfverlåta arrenderätten;

att lägenhetsinnehafvaren skall vara skyldig att på sätt och inom tid, som domänstyrelsen i upplåtelsekontraktet äger föreskrifva, bygga och uppodla lägenheten;

att lägenhetsinnehafvaren skall vara skyldig att från och med sextonde besittningsåret för lägenheten erlægga en årlig afgift, som bestämmes vid upplåtelsen och sättes till 3,6 för hundra af dels det kapitalvärde lägenheten anses äga ouppodlad och obebyggd med den rätt till byggnadsvirke, hvarom nedan förmäles, dels den odlingshjälp, som på sätt nedan sägs till lägenhetsinnehafvaren kommer att utgå;

att lägenhetsinnehafvaren skall äga från kronans mark erhålla dels efter utsyning behöfligt virke till lägenhetens åbyggnader och nödiga hägnader samt gagnvirke till öfrigt husbehof dels ock efter anvisning erforderligt skogsfång till vedbrand, det senare dock företrädesvis af vindfäld eller torr skog eller sådan, som i anseende till sin beskaffenhet eljest bör för en god skogsvård afverkas;

att därest under arrendetiden uppkommer behof af större eller flera åbyggnader än vid upplåtelsen föreskrifvits, domänstyrelsen skall äga medgifva att lägenhetsinnehafvaren jämväl för sådant ändamål erhåller nödigt virke från kronans mark; skolande i skriftligt tillägg till upplåtelsekontraktet föreskrifvas, huru den nya åbyggnaden skall vara beskaffad;

att lägenhetsinnehafvaren skall tillförbindas att, företrädesvis i brandstodsörening för länet eller orten, där sådan finnes, för kronans räkning ombesörja och utan afdrag å arrendet bekosta åbyggnadernas brandförsäkring till deras fulla, i behörig ordning uppskattade värde med rätt för domänstyrelsen att, där anledning därtill förekommer, meddela föreskrift såväl om det belopp, hvarför försäkring bör sökas, som om den anstalt, där försäkring må äga rum;

att, om brandskada inträffar, lägenhetsinnehafvaren skall vara

skyldig att mot erhållande af brandskadeersättningen bota skadan utan rätt att af kronan erhålla fritt virke; skolande kronan äga uppbara brandskadeersättningen, hvilken tillhandahålles lägenhetsinnehafvaren i den mån för byggnaden erfordras;

att om byggnad annorledes skadas och lägenhetsinnehafvaren därtill är vållande, denne skall vara skyldig att bota skadan utan rätt att därtill af kronan erhålla nödigt virke;

att lägenhetsinnehafvaren skall äga rätt att under arrendetiden å område af kronans mark, som för ändamålet anvisas, erhålla nödigt bete för å lägenheten vinterfödda häst- och nötkreatur; dock att, när domänstyrelsen så påyrkar, det anvisade området må kunna utbytas mot annat, samt att i hvarje fall från bete må undantagas mark, hvarå i skogsvårdsyfte vidtagits anordningar, som af betesrätten skulle lida märkligt intrång;

att lägenhetsinnehafvaren skall äga rätt att af allmänna medel i odlingshjälp erhålla sjuhundrafemtio kronor, hvaraf utbetalas tredjedelen, då lägenhetens uthusbyggnad är färdig och godkänd, tredjedelen, då manbyggnaden är färdig och godkänd, och tredjedelen, då minst en hektar åker är bruten och försvarligt häfdad som åker;

att lägenhetsinnehafvaren under femton år från upplåtelsen skall åtnjuta frihet från utlagor och onera för lägenheten;

att lägenhetsinnehafvaren vid afträdet skall lämna ifrån sig lägenheten med åbyggnader och odlingar till föreskrifven omfattning i fullgodt stånd eller ersätta bristen sådan den vid afträdessyn finnes;

att domänstyrelsen må äga att vid upplåtelsen föreskrifva de villkor, som utöfver hvad nu sagts samt hvad i allmänhet om arrende finnes i lag föreskrifvet må kunna finnas erforderliga; samt

att innehafvare af skogstorp skall äga att efter frihetsårens utgång, därest han är berättigad till förnyad upplåtelse, erhålla torpet på arrende under femtio år samt i öfrigt i tillämpliga delar på de villkor, som föreskrifvits rörande ofvannämnda odlingslägenheter; skolande domänstyrelsen äga föreskrifva de jämkningar i upplåtelsevillkoren, som må finnas nödiga.

Stockholm den 24 maj 1909.

Med undersåtlig vördnad.
